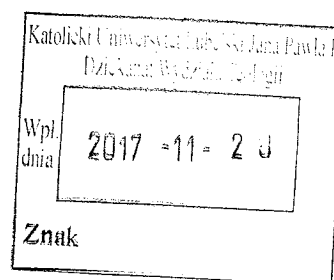

Ks. dr hab. Erwin Mateja, prof. UO
Katedra Liturgiki, Hagiografii i Obrzędowości Ludowej
Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego
ul. Kard. B. Kominka 1a 45-032 Opole

Recenzja rozprawy doktorskiej

mgr. lic. Ireneusza SŁOMY, *Misterium Najświętszego Serca Pana Jezusa w ujęciu teologii liturgicznej*. Lublin 2017, ss. 350, aneksy ss. 351-364, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II. Wydział Teologii. Instytut Liturgiki i Homiletyki. Katedra Duchowości Liturgicznej. Promotor: ks. dr hab. Bogusław Migut, prof. KUL i promotor pomocniczy: ks. dr Zbigniew Głowacki.

Kościół był, jest i zapewne nadal będzie świadom tego, że jednym z jego zasadniczych zadań jest oddawanie czci Ojcu niebieskiemu wraz z Chrystusem i w łączności z Duchem Świętym. Konstytucja *Sacrosanctum Concilium* mówi wprost, że liturgia Kościoła jest wykonywaniem kapłańskiego urzędu Chrystusa Jezusa. W niej urzeczywistnia się uświęcenie człowieka, a mistyczne ciało Jezusa Chrystusa, czyli Głowa ze swoimi członkami wykonuje całkowity kult publiczny (por. KL 7). Historia rozwoju liturgii pokazuje, że nie zawsze liturgia była centrum życia konkretnych uczniów Chrystusa. Dlatego wielokrotnie podejmowane były próby poprawnego ustawienia tych relacji celem pogłębiania zdrowej pobożności wiernych. Jednym ze sposobów osiągnięcia tego celu były podejmowane już w czasach Ojców Kościoła wysiłki propagujące kult Serca Pana Jezusa. Miało to pomóc wiernym zrozumieć, że całe dzieło zbawcze podjęte zostało z miłości Boga do człowieka. Na znaczenie tego kultu zwracali uwagę także teologowie średniowieczni (Anzelm z Canterbury, Bernard z Clairvaux, Albert Wielki, Bonawentura). Nie wolno zapominać o roli jaką odegrały w szerzeniu kultu Serca Jezusowego mistyczki: Mechtylda z Magdeburga (+1282), Gertruda z Helfta (+1302) i Katarzyna ze Sieny (+1380). Swój wkład w ten proces wnieśli później także jezuici. Szczególną jednak rolę przypisać trzeba św. Małgorzacie Marii Alacoque (+1690) i jej widzeniom dotyczącym między innymi samego świętego ku czci Serca Pana Jezusa, które zostało ustanowione dla całego świata przez pap. Piusa IX dopiero w 1856 r.

Problem teologicznych podstaw kultu Serca Jezusowego doczekał się licznych opracowań zarówno w literaturze obcojęzycznej, jak i polskiej. Została ona przedstawiona przez Autora rozprawy we wstępie (s. 63-66) oraz w bogatej bibliografii. Wydawało by się więc, że nie ma powodu zajmować się problemem kultu Serca Pana Jezusa. A jednak pan mgr – lic. Ireneusz Słoma dość klarownie wyjaśnia we wstępie swej pracy na czym polega *novum* jego ujęcia misterium Serca Jezusowego, jakie prezentuje w swojej pracy. Podejmuje się on bowiem zadania ukazania misterium Serca Jezusowego w ujęciu teologii liturgicznej, co ma pokazać, że jest ono liturgią uświęcającą człowieka i mającą wpływ na życie jej uczestników. Dlatego dobrze się stało, że ~~ks.~~ Słoma podjął próbę pokazania, że można zastosować metody tzw. amerykańskiej szkoły teologii liturgicznej, skupiającej się mniej na analizie elementów samej celebracji, a traktującej ją bardziej jako model dla misterium i życia (s. 71) w badaniach kultu Serca Pana Jezusa. Rezultatem jego wysiłków jest omawiana rozprawa doktorska.

1. Tytuł i problematyka rozprawy.

Autor w swojej pracy doktorskiej podjął się zadania wypełnienia luki w dotychczasowych opracowaniach kultu Serca Jezusowego poruszających problem jedynie w ujęciu historycznym, teologicznym lub pastoralno-moralnym. Tym razem celem było ukazanie misterium Serca Jezusowego z perspektywy jego liturgicznego uobecniania i aktualizacji dla życia chrześcijańskiego (s. 27).

Tytuł pracy: *Misterium Najświętszego Serca Pana Jezusa w ujęciu teologii liturgicznej* jawi się zatem dość klarownie i jest na tyle precyzyjny, że czytelnik wie, iż główny akcent dysertacji położony jest na ukazaniu znaczenia rozumienia samego misterium Serca Jezusowego, które celebrowane w liturgii ma mieć wpływ na życie jej uczestnika. Takie bowiem zadania stawia sobie wykorzystana w badaniach amerykańska szkoła teologii liturgicznej.

2. Struktura rozprawy.

Rozprawa doktorska pana mgr – lic. Ireneusza Słomy obejmuje 364 strony wydruku komputerowego formatu A 4 i składa się ze spisu treści, wykazu skrótów, bibliografii, wstępu, czterech rozdziałów, zakończenia oraz siedmiu aneksów. Poszczególne rozdziały posiadają wprowadzenia i solidne podsumowania. Podział na cztery rozdziały należy uznać za logiczny i uzasadniony, gdyż wyznacza go zaplanowane podejście do misterium Serca Jezusowego w oparciu o metodę wypracowaną dla teologii liturgicznej.

Dlatego też pierwszy rozdział zatytułowany: *Misterium Serca Jezusa w Biblii i Tradycji Kościoła* (s. 75-178) pokazuje, że biblijne ujęcie serca symbolizuje najgłębsze „ja” człowieka, jego rozum, wolę i uczucia. Z kolei Ojcowie Kościoła przyczynili się do patrzenia na Serce Jezusa jako na symbol i znak samej Osoby Jezusa Chrystusa i całej Jego misji.

W drugim rozdziale zatytułowanym: *Misterium Serca Jezusowego miejscem kultu i źródłem uświęcenia* (s. 179-246) podejmuje Autor wysiłek pokazania, że w misterium Serca Jezusa człowiek zostaje wprowadzony w głębię Trójcy Świętej. Nie polega to jedynie na intelektualnym poznaniu prawdy o Ojcu, Synu i Duchu Świętym, ale chodzi o to, że człowiek w mocy Ducha Świętego składa Bogu Ojcu doskonały kult uwielbienia przez Chrystusa, w Chrystusie i z Chrystusem. Jednocześnie sam doznaje łaski uświęcenia.

Trzeci rozdział zatytułowany *Celebracja liturgiczna aktualizacją misterium Serca Pana Jezusa* (s. 247-294) wydaje się być kluczowy z punktu widzenia teologii liturgicznej, która tak mocno podkreśla, że celebrowana liturgia jest uobecnieniem i aktualizacją kultycznego wymiaru całego życia Chrystusa. Dlatego w kolejnych punktach pokazuje Autor jak każdorazowa celebracja sakramentalna umożliwia uczestnictwo człowieka w miłości Bożej oraz w samym misterium Chrystusa, nadto wyjaśnia jaka przebóstwiająca moc kryje się w celebracji, która umożliwia trwanie w osobowej relacji z Bogiem we wspólnocie Kościoła.

W ostatnim rozdziale zatytułowanym *Misterium Serca Jezusowego paradygmatem życia chrześcijańskiego* (s. 295-342) podejmuje Autor refleksję nad wpływem celebrowanego misterium Serca Jezusowego na jakość życia uczestników takiej liturgii. Swoistym kluczem mogącym pomóc w zrozumieniu tego związku stały się wybrane formy interesującego nas kultu oraz niektóre wezwania litanii do Serca Pana Jezusa.

W rozbudowanym zakończeniu (s. 343-350) reasumuje Autor etapy i efekty swojego naukowego przedsięwzięcia, które utwierdziły go w przekonaniu, że perspektywa teologii liturgicznej zastosowana do misterium Najświętszego Serca Pana Jezusa znajduje w nim swoje potwierdzenie oraz stanowi znaczący impuls do odnowienia spojrzenia na kult tegoż Serca (s. 349).

3. Bibliografia.

Recenzowana praca pana mgra – lic. Ireneusza Słomy została należycie udokumentowana, co potwierdzają sporządzone przypisy w liczbie 1450 oraz załączona bibliografia, która – biorąc pod uwagę charakter pracy – jest

kompetentnie sporządzona. Widać to już w samym jej podziale na źródła, w których poza pięcioma edycjami Biblii znalazły się wybrane dokumenty soborowe, liczne dokumenty dwunastu papieży, pisma św. Małgorzaty Alacoque oraz źródła patrystyczne. Do tego dołączono też późniejsze źródła teologiczne i hagiograficzne. Bibliografię zamyka zbiór opracowań, jak również literatura pomocnicza oraz dwie strony internetowe. Dwa ostatnie działy, poprzedzające wskazania na strony internetowe, prezentują się dość okazale, a znalazły się w nich przede wszystkim prace polskojęzyczne, w tym liczne tłumaczenia obcojęzycznych autorów. Są też nieliczne przykłady literatury obcojęzycznej. W Aneksie znalazły się przetłumaczone na język polski dekrety Stolicy Apostolskiej wprowadzające święto Serca Jezusowego w Kościele w Polsce oraz w całym Kościele powszechnym.

4. Ocena merytoryczna.

Zaprezentowana przez Autora recenzowanej rozprawy próba wyakcentowania ścisłego związku misterium Serca Pana Jezusa z sakramentalną celebracją i chrześcijańskim życiem okazała się być uzupełnieniem dotychczasowych opracowań ukazujących kult Serca Jezusowego od strony historycznej, teologicznej czy pastoralno-moralnej. Przeprowadzone analizy zostały poparte dużą porcją stosownych wypowiedzi zawartych w Biblii, dokumentach Kościoła oraz w literaturze przedmiotu. Tym samym udało się Autorowi ukazać w stopniu wystarczającym zakresloną w temacie pracy problematykę. Lektura pracy pokazuje, że ~~ks.~~ Słoma wykazał się bardzo dobrą znajomością zagadnień omawianych w pracy. Wartość dysertacji powiększa fakt dokonania badań w oparciu o metodę wylansowaną przez amerykańską szkołę teologii liturgicznej, którą powoli poznajemy dzięki publikacjom ks. prof. Bogusława Miguta. Praca jest więc w całości rzetelną i interesującą rozprawą, szczególnie bliską tym, których zajmują badania liturgii rzymskiej za pomocą nowych metod. Należy zatem żywić nadzieję, że wyniki przeprowadzonych przez Autora badań niewątpliwie przyczynią się do lepszego zrozumienia przez samych duchownych, jak również przez pozostałych uczestników liturgii istoty kultu Serca Jezusowego i jego wpływu na codzienne życie.

Recenzowana rozprawa jest zarówno pod względem merytorycznym jak i metodologicznym dziełem samodzielny i potrzebnym z punktu widzenia teologii liturgii. Jednak zawsze przy ocenie takich prac rodzą się pewne wątpliwości i pytania do dyskusji: jeżeli Autor podjął się zadania ukazania fenomenu misterium Serca Jezusowego z perspektywy teologii liturgicznej, to

czy nie powinien był jednak mimo wszystko ukazać też głębię teologiczną zawartą w formularzach o Najświętszym Sercu Pana Jezusa wykorzystując, znane już w środowisku polskich liturgistów, lingwistyczne metody badań tekstu liturgicznego? Wskazane przez pana Słomę opracowania ks. Włodzimierza Mocydlarza SI są cennym, ale jedynie historycznym spojrzeniem na formularze o Sercu Jezusowym. Jego celem było bowiem jedynie uchwycenie ich podobieństw i różnic¹. O ile polskie ośrodki teologiczne mogą się poszczycić dobrymi owocami badań dziejów przedtrydenckiej i trydenckiej liturgii, o tyle wciąż zbyt słabo badane są konkretne teksty liturgiczne. Podjęcie problemu kultu Serca Jezusowego było doskonałą okazją, by przebadać formularze o Najświętszym Sercu Pana Jezusa wspomnianą metodą.

5. Ocena formalna.

Wysoko należy ocenić stronę formalną rozprawy. Autor wykazuje się biegłą znajomością warsztatu teologa – liturgisty, który przedmiotem swoich badań uczynił zarówno oficjalne dokumenty Kościoła oraz wielu papieży, jak i wypowiedzi licznych autorów skoncentrowanych na problematyce związanej z kultem Serca Pana Jezusa. Na pochwałę zasługują przeprowadzone analizy tekstów i poprawnie formułowane wnioski oraz oceny. Bardzo konstruktywne są zwłaszcza wnioski zawarte w zakończeniu kolejnych rozdziałów oraz w zakończeniu całej pracy.

Praca została napisana poprawnie i bardzo starannie pod względem językowym. Zdarzają się jednak usterki interpunkcyjne i literowe (np. s. 101, 103, 105, 108, 109, 111, 127, 128, 133, 178, 246, 247, 343). Poza tym w przypisach po zacytowaniu wcześniej czyjś opracowania przy ponownym jego przywołaniu raz pojawia się inicjał imienia autora, a innym razem go nie ma (np. s. 209, 210, 262, 231). Z kolei osoba św. Małgorzaty Alacoque raz jest wzmiankowana jako święta, a kiedy indziej ten fakt jest pomijany. Trzeba też zauważyć, że nie mówi się już dziś, że zbawcza ofiara Chrystusa jest ponawiana w każdej Eucharystii. Zdecydowanie poprawniejszym sformułowaniem jest to, które podkreśla, że jest ona uobecniana. (s. 132).

¹ W. Mocydlarz, *Od „Miserebitur” do „Cogitationes”*, w: W. Pałęcki, Z. Głowacki, *Serce Jezusa w misterium Kościoła. 250 lat kultu Serca Pana Jezusa w Polsce*, Lublin 2016, s. 55.

6. Ocena ogólna.

W ostatecznej ocenie trzeba stwierdzić, że praca jest dojrzała, samodzielna i na naszym gruncie pionierska. Autor recenzowanej rozprawy na podstawie przeanalizowanego materiału potrafił zaprezentować własne przemyślenia. Widać u niego opanowanie warsztatu naukowego, zwłaszcza umiejętne korzystanie z zastosowanych metod badawczych, wypracowanych w amerykańskiej szkole teologii liturgicznej.

Stwierdzam zatem, iż przedstawiona rozprawa, zarówno od strony merytorycznej jak i formalnej, spełnia wszystkie wymagania stawiane rozprawom doktorskim, określone w Ustawie z dnia 14 marca 2003 r. "O stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki" (Dz. Ust. 595, art. 26, par. 1). Przedkładam Radzie Wydziału Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie wniosek o dopuszczenie mgra – lic. Ireneusza Słomę do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Opole, 28 listopada 2017 r.

ks. dr hab. Erwin Mateja, prof. UO

DYREKTOR
Instytutu Liturgiki, Muzyki i Sztuki Sakralnej
Wydziału Teologicznego UO

ks. dr hab. Erwin Mateja, prof. UO